

NOVI DOPRINOS ISTRAŽIVANJU ARHITEKTURE U VOJVODINI

Izložbom Muzeja savremene umetnosti Vojvodine (septembar/oktobar 2010) sa pratećim katalogom pod naslovom *Ideologije i ideali – prilozi istraživanju arhitekture 20. veka u Vojvodini*, kao i skoro istovremeno izašlom knjigom Vladimira Mitrovića *Arhitektura 20. veka u Vojvodini*, uvećava se i bogati građa za analitičko-kritički pregled, prikaz i valorizaciju arhitekture u Vojvodini u celini. Arhitekti Ljubici Milović, kustosu Muzeja i autorki Izložbe kao i svim njenim saradnicima, sa razlogom se može čestitati na ideji, konceptu i realizaciji, a Sekretarijatu za kulturu Vlade Autonorne pokrajine Vojvodine i Ministarstvu za kulturu Vlade Republike Srbije kao pokroviteljima, na razumevanju i podršci Projektu.

Inventivna i inovativna postavka, sadržaj, dizajn i tehnička realizacija Izložbe, dodatno su osveženje domaće muzeologije u prezentaciji graditeljske baštine. Najnovija postavka Milovićeve i druge, ranije, posebna su tema i kao muzeološki i kao arhitektonsko-kulturološki događaj. Kao i knjiga V. Mitrovića, tako i ove postavke same po sebi zaslužuju poseban osvrt i prikaz. Ovom prilikom zadržaćemo se samo na Katalogu izložbe IDEOLOGIJE I IDEALI koji se sticajem okolnosti pojavio pred zainteresovanima tek desetak dana po otvaranju Izložbe. Greška je, čuli smo, bila do štamparije. Mora se međutim, priznati: reprezentativnim katalogom na srpskom i engleskom, koji sadržajem, formatom, dizajnom i obimom odudara od uobičajenih publikacija ove vrste kod nas, Izložba je dobila trajni beleg napora čitavog Projekta koji je, od strane MSU Vojvodine zamišljen i ostvaren.

Tekstovima čak devetoro autora, uz pažljivo odabrane i složene ilustracije, dat je veoma funkcionalan i osoben stručni oslonac, istraživački kompetentan prilog i tumač koncepta Projekta Milovićeve kao autorke Izložbe, da se analitički i problemski prikaže arhitektura (ne smo 20. veka u Vojvodini) u svetlu i kontekstu društvenih i ideoloških promena, odnosno da se ispita međuzavisnost socijalno-političke dinamike i arhitektonske produkcije.

U delovima, sadržajno-tematski naslovljenim: *Kontinuiteti – arhitektura, 1870-1990; Frustracije i optimizam – arhitektura 1990-2009; Habitat – tri alternativna utopijska urbanistička plana Novog Sada*, koji su korespondirajuća sadržajna veza segmenata i celine ideje i naslova Izložbe, kadrirane su i identifikovane osnovne pretpostavke za razumevanje arhitekture 20. veka u Vojvodini i za njenu poziciju danas.

Autorskim tekstovima: dr Aleksandra Kadjevića „Ideologije i arhitektura u kontekstu duha i vremena“, dr Viktorije Aladžić „Nove ideje na pragu novog veka – arhitektura secesije u Subotici“, Jasmine Vujović „Industrijski objekti u južnom Banatu“, Dejana Radovanovića i Bojana Kojičića „Neki problemi formiranja arhitektonskog stila identiteta verskih građevina krajem 19. i početka 20. veka u Vojvodini“, Vladimira Mattionija „Urbane mreže Vojvodine. Procesi urbanizacije nakon Drugog svetskog rata“, Branke Ćurčić „Kritika koncepta kreativ-

nog grada" i Srđana Jovanovića Weiss-a „Deveti grad“, te pratećim, tematskim pregledom istorijski značajnih zbivanja autora Petra Atanackovića pod naslovom „Ljudi, događaji, arhitektura 1870-2009.“ dali su međutim, obilje sažetih podstacija novim pogledima na značaj i ulogu arhitekture i graditeljstva uopšte, na problematiku ukupnih urbarhitektonskih promena u domaćem prostoru tokom preloma 19. na 20. vek i preloma 20. na 21. vek.

Trijada ČOVEK – ARHITEKTURA – DRUŠTVO, koju smo imali priliku da sagledavamo i pretresamo tokom brojnih debata u drugoj polovini 20. veka, kao razvojni raster ukršten sa datostima i promenama na relaciji prostor-vreme, potvrđeni su kao odlučujuća veza i spreg sila odrednica arhitektonske teorije i prakse.

Dok je A. Kadijević istoričar umetnosti, nastavljajući vlastita istraživanja i zaključke na temu svog priloga, oslanjajući se naravno i na radove drugih autora koji su se ovom tematikom bavili, shodno statusnoj poziciji i orijentaciji osvetlio opšti nivo problema, ali ostao na teoretskom raščlanjivanju teme, bez doticanja domaćeg terena, arhitekta V. Aladžić je opet, kao analitičar situacije u Subotici upravo na primerima secesije u ovom gradu, proširila poglede i saznanja na ovu temu, doprinevši celini njenog generalnog naslova i dopunivši svoje prethodne zaključke kao i zaključke ranijih istraživača i promotera vrednosti kojima je secesija učinila Suboticu ambijentom u kojem se ova najbolje primila i razvila, dotle su, arhitekta J. Vujović na primerima industrijskih objekata učinila to za Pančevo i okolinu, a istoričari umetnosti D. Radovanović i B. Kojičić na primerima sakralnih objekata različitih konfesija u Vojvodini, pokušavajući da njihove arhitektonske karakteristike i koncepte podvedu i protumače ideologijom vlasti, političkim i nacionalnim ciljevima investitora. Arhitekta V. Mattioni u svom imponujućem i sa izvesnom dozom sentimenta pisanim tekstom o procesima urbanizacije u Vojvodini nakon Drugog svetskog rata, potvrdio je i osnažio svojevremeno davane i naše ocene da su ti procesi u sintezi ili „sinergiji svih programa urbanizacije izvršili transformaciju sveukupne životne sredine, utičući na stvaranje novog urbanog pejzaža u Vojvodini“. Arhitekta S. Jovanović Weiss, situirajući Novi Sad u centar svog interesovanja kao jedinu „nenacionalnu prestonicu“ – nazivajući ga *deveti grad*, tematiku IDEOLOGIJE I IDEALI sagledava u mreži Balkana, uz instruktivni osvrt na poreklo i značenje pojma, upotrebu i termina Balkan i balkanizacija, ukazujući na moguću i budući pozitivni aspekt razvoja domaće situacije.

B. Čurčić, teoretičar umetnosti i medija, svojim *kritičkim konceptom kreativnog grada* možda je u svom tekstu najbliža aktuelnoj arhitektonskoj sceni u Vojvodini. Njen oslonac, pa i „jezik“ izlaganja iziskuju međutim, celovitiji i hrabriji „prevod“ na tu domaću situaciju onih opštih fenomena koji su dobro uočeni kao uzročnopolledične pretpostavke očigledno jasnih i čitljivih razvojnih premisa pozitivnog ili negativnog predznaka i opredeljenja.

Sva ispoljena akribija i prateći „aparati“, pozivi na relevantnu literaturu, istraživanja i filozofiju ostaju dosta jalovo bez produbljenijeg poentiranja upravo onih lokalnih tačaka u arhitektonskoj mreži pojava oblika kojima bi se fiksirala veza globalističke stvarnosti i okruženja lokalnih mogućnosti sredine u kojoj se kulturne i kreativne vrednosti i pojave identifikuju u prostoru i vremenu, potvrđujući produženi i uvećani nesklad onoga što se u vremenu proklamuje, a u prostoru ne ostvaruje.

Primeri Park City-a u ulici Narodnog Fronta na Limanu u Novom Sadu ili zaustavljene ideje već izabranog idejnog projekta za zgradu MSU Vojvodine u „Kineskoj“ četvrti, opet

u Novom Sadu, koje B. Ćurčić koristi u svom tekstu, samo su dokazi da se konkretnije problematizovanje teme Izložbe MSU Vojvodine mora držati aktuelnom i otvorenom – *pitanjem novih prostornih vizija i njihove arhitektonske materijalizacije u vojvodini*.

Izložba MSU Vojvodine nije izložba arhitekture 20. veka u Vojvodini već osobeni diskurs zasnovan na viđenju određenih aspekata te arhitekture sa onom koja joj je prethodila, u kontekstu ideologija ideala (dodali bi i ideja) koje su nosile i karakterisale promene u svetu *ljude, događaje – arhitekturu 1870-2009*, dakle, kao pozadinu na kojoj se urbarhitektonska dela tog perioda posebno pojavljuju i posmatraju kao sugestivan omnibus film. Taj film uzbudljivo otkriva prošle i tekuće primere koji su identifikacija aktuelnog stvaralaštva i nagoveštaj stvaralaštva budućnosti.

Autorki Izložbe, arhitekti Milović želimo snage i uslova da opstojava na mestu na kom se našla, te da u MSU Vojvodine kao specijalizovanoj ustanovi obezbeđuje prikupljanje dokumentacijskih fondova o razvoju savremene arhitekture u Vojvodini, iz svih izvora koji o njoj govore i koji je prate, a mogu biti i jesu podloga za nova razmatranja teme budućih izložbi i novih priloga istraživanju arhitekture u Vojvodini.